

UR HENÜZ BÜTÜN SIRLARINI AÇIKLAMADI

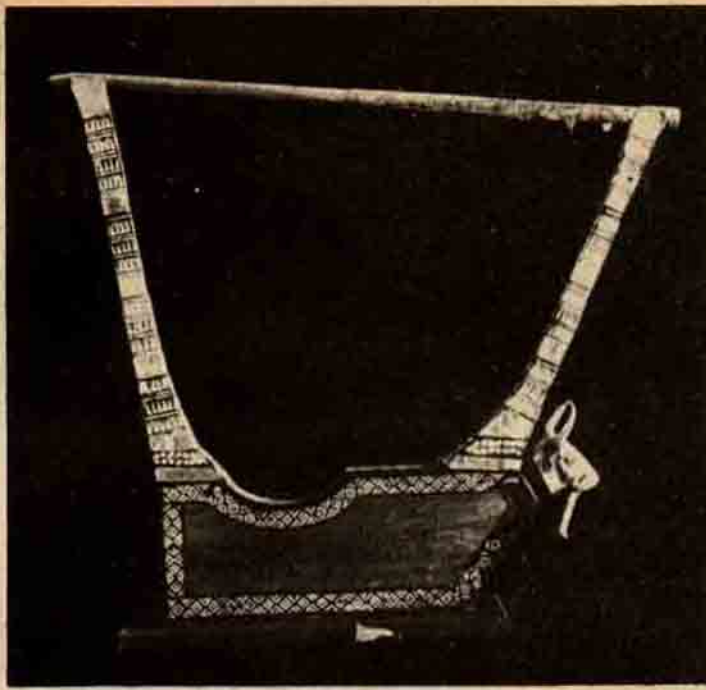
Jean VIDAL

Irak'ta Milattan önce üçbininci yılda en büyük medeniyet merkezlerinden biri olan UR'un restorasyonuna uzun bir aralıktan sonra yeniden başlanmıştır. Yukarıda gösterilen büyük ziggurat'ın restorasyonu Iraklı arkeologların bu olağanüstü arkeolojik siteyi değerlendirmek için sarfettiği gayreti yansıtmaktadır. Kral mezarlarında bulunan fevkalâde hazinenin teknolojik incelenmesine aynı şekilde devam olunmaktadır. Belki yakında Sümer metal işleyicilerinin nasıl "kusursuz bronz" dan eşya imalini herkesten önce başardıkları anlaşılacaktır.

1854'e gelinceye kadar UR hakkında sadece Incilin şu söyledikleri biliniyordu: "Bütün Sâmîlerin babası olan Abba-ra-ma (veya daha çok bilinen adıyla Hz. İbrahim) nın vatanıdır." Ancak bu, itiraf etmeli ki doğrulanamamış bir söylenti mâhiyetinde idi. Buradan geçen seyyahlar Babil'in 200 km., şimdiki Nasıriye'nin 15 km. güneyinde Fırat üzerinde, Güney Irak'ta bulunan sitenin tarifini ve resimlerini yaparak döndüler. Bu resimlerdeki ana motif, kısmen harap olmuş bir basamaklı piramit, yâni "ziggurat" idi. Şâir ruhlu olanlar onu Babil Kulesinin kalıntısı sanıyorlardı.

1854'te İngiliz arkeoloğu Taylor burada ilk modern kazıları yaptı, ancak bunlar gerçeği söylemek gerekirse bilimsel mâhiyetinde olmaktan uzaktı (Belki de Taylor'un kazıları bunları İngiliz gazetelerinden öğrenen şâir Victor Hugo'nun 1859'da yayınlanan "Yüzyıllar Efsâhesi" adındaki kitabındaki hayâlî şehir Jerimadeth'e ilham teşkil etmiştir). 1919'da gene bir İngiliz olan Hall, biraz daha metodik olarak kazılara devam etti. Ancak UR deyince akla gelen, Sir Leonard Woolley ve onun 1928'den itibaren bir İngiliz-Amerikan ekibiyle yaptığı kazılardır. Gerçekten de o, muazzam bir hazinenin yattığı kral mezarlığını ve aynı zamanda teknolojik bir muammayı gün ışığına çıkaran ilk kişi olmuştur. Burada büyük miktarda eşya, vazolar, mücevherler ve bütün aksamıyla birlikte arabalar bulunmuştur. Bunlar, sitedekilerin çoğu bugün hâlâ izah edilememiş madencilik bilgilerine mâlik olduklarını göstermektedir; çünkü Milâttan yaklaşık yirmiyedi yüzyıl önce, çağdaşlarına göre çok ileri bilgilere sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Tarihçiler bugün, aradan 6000 kadar yıl geçtikten sonra, kral mezarlarında ortaya çıkan katliam manzarasına şaşakalmışlardır. Gerçekten

Fildişi ve altın kakmalı bir saray harpı. Alt bölümü altından bir boğa başı ile süslenmiştir. Süslemeler UR sanatçılarının eristikleri olağanüstü ustalığı göstermektedir. Tellerin ileride yapılacak rekonstrüksiyonu, müziğin gelişimi hakkında kıymetli bilgiler sağlayacaktır.

Kral Şulagi'nin üç bronz heykelciği (3. sülâle, M.Ö. 2090) de Sümerlerin bronz işleme tekniğindeki şaşırtıcı ustalığını belgelemektedir.

de hükümdarların ölüm saatleri gelip çattı mı, onlara hayatlarında hizmet etmiş olan yüzlerce kişi, bakanından saray görevlisine, çalgıcıdan hekime kadar hep birlikte mezara gömülüyordu. Bu kanlı sahneleri bir tarafa bırakırsak, ünlerine lâyık bu ilk kuyumcu ve mücevhercilerin teknolojik buluşları önünde ağzımız açık kalır. Ur sanatçıları şüphesiz altından ve diğer madenlerden bugün bilinen estetik ve kullanışlı malzemeyi elde etmekte gerekli; yaprak haline getirme, kaynak, gravür, oymacılık, çekiçle işleme, taneleme, çerçeveleme, balmumu kalıba batırma gibi teknikleri geliştirmek için uzun süre çalışmışlardı. Ancak sert taşları ve değerli metalleri levhaları ve kablarn üzerine kendinden emin bir üslupla kakarak fevkalâde estetik bir zevke erişmeleri çok çabuk olmuştur.

O devirde demiri eritmek biliniyordu, fakat kalitesi şöyle böyle idi ve herhalde çok daha iyi işlenen bronzdan düşüktü. Unutmamalı ki bakır Milattan önce altıncı binyıldan beri eritilebiliyor ve Milattan önce dördüncü binyıldan beri kalıplara dökülebiliyordu. Ur bu bakımdan bir istisna teşkil etmemektedir, buradaki kral mezarlarında zorlukla teşhis edilebilen bazı paslanmış demir artıklarına rastlanmıştır. Ancak arkeologları şaşkınlığa düşüren bronz eşyadır; çünkü rastlanılan bronz "mükemmel bronz" dur, yani "bilinerek" katılmış % 10-15 oranında kalay ihtiva etmektedir. Bu noktayı daha iyi anlamak için şunu hatırlatmak gerekir ki, işte bu oran bakırın dökümden sonra 50 olan sertliğini 90 a çıkarır. Çekiçle dövülmüş bakır ancak 128 sertlik derecesine ulaşabilir, fakat en uygun şekilde kalayla karıştırılmış bakırda 228 i bulur. Ur maden işlevicilerinin mükemmel bronzu ilk gerçekleştirenler olduğu sanılmaktadır. Hiçbir yerde bu kadar eski örneklerle rastlanmamıştır. Ancak bilgilerini nereden edinmişlerdi? Kalayı nereden buluyorlardı? Mezopotamya'da kalay yatakları olmadığı ve Bohemya ya da Macaristan'daki yataklara giden ticaret yollarına rastlanmadığı için bir muamma karşısında bulunulduğu sanılıyordu. Bugün ise bu kalayın Kafkasya'nın Ermenistan bölümünden bakırla birlikte getirildiği kabul edilmektedir. Bakır tuzu olan Malachit'e ve kalay tuzu olan Kassiterit'e filhakika aynı yataklarda rastlanmaktadır. Öyleyse bu kavim nereden geliyordu? Şimdiye kadar bilinen, Ur'un ilk yerleşiminin Milattan önce dördüncü binyılın ilk yarısına rastladığıdır (El Obeid devri). Bu devirde maden işleme yoktur, fakat renkli süsleriyle göz alan bir seramiğe rastlıyoruz. Ahali sazdan küllübelerde yaşıyordu. Sonra Sümerlerin M.Ö. 3500-3300 yıllarında siteyi ele geçirdikleri anlaşılmak-

tadır. Sümerler kimlerdi? Önce Kafkas ötesi bölgelerden geldikleri sanılmaktaydı. Bugün daha çok İran yaylalarından çıktıkları kabul edilmektedir. Sümerler M.Ö. 3100 yılında böyle adlandırılmaya lâyık ilk "yazı" yı icat ettiler, hayrete değer kanunlar hazırladılar, şiir ve tiyatro sanatında ileri gittiler ve fevkalâde zengin bir tanrılar toplumuna tapılar. Gene onlar M.Ö. 2600'de yani Ur krallık mezarının kazıldığı sıralarda bu ileri maden işleme sanatının örneklerini gösterdiler. Sonra ne oldu? M.Ö. 2225'e doğru Sümer İmparatorluğu kuzeyden gelen Samilerden olan Akkadlılar tarafından istilâ edildi. Bunlar üç sülale boyunca, M.Ö. 1930'a kadar kaldılar, sonra Ur müstahkem mevkii Elamit ve Surilelilerden müteşekkil bir koalisyonun eline geçti, Amoritler tarafından tahrip edildi; Isin, Larsa ve Babil kralları tarafından yeniden inşa ve sonunda Pers istilacılar olan Kassitler tarafından işgal edildi. M.Ö. 500 yıllarında artık Ur'da oturulmuyordu. Dicle'yi Fırat'a bağlayan kanal kumla dolmuş, Fırat nehri Ur ahalisinin kendisinden yararlanmak için açtığı bu kanaldan değil, tekrar eski yatağından akmaya başlamıştı.

İşte, kısa çizgilerle Ur hakkında bildiğimiz budur. Ancak şüphesiz ki daha öğrenilecek çok şey vardır. Kazılar henüz bitmemiştir. Irak'ın son elli yıllık tarihinin de bu işi pek kolaylaştırdığı söylenemez. Ancak şimdi bazen batı üniversitelerinden diplomalı Iraklı arkeologlar tarafından yürütölmeleri umarız ki geçmiştekinden daha devamlı olmalarını sağlayacaktır.

Daha bulunanların envanteri, önemli ölçüde varışı dolayısıyla henüz yapılabilmemiş değildir ve teknolojik araştırmalar daha da az ilerlemiştir. Çoğu British Museum'da bulunan bazı parçaların eksikliği de bunu güçleştirmektedir. Eğer tamamlanabilirse bu, medeniyet tarihinin en önemli bölümlerinden birine ışık tutacaktır. Iraklıların yeniden araştırmaya başlamış olmasına sevinmek gerekir. Ur, hiç olmazsa çok daha geç bir devre (M.Ö. 1350) ait Tut-Ankh-Amon "hazine" si kadar üne lâyıktır ve büyük ziggurat'ın restorasyonu eserin alışılmamış boyutlarını ortaya çıkaracaktır, çünkü gerçek Babil niteliklerini taşımaktadır.

SCIENCE ET VIE'den
Çeviren: Dr. Ergin KORUR